

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

27 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Góra-Błaszczkowska (przewodniczący)

SSN Beata Janiszewska (sprawozdawca)

SSN Dariusz Pawłyszcz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 27 lutego 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 7 grudnia 2021 r., I ACa 566/20,
w sprawie z powództwa S.M. i S.W.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę i ustalenie,

- 1. oddala skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz S.M. i S.W.
kwotę 8100 (osiem tysięcy sto) złotych tytułem zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

Beata Janiszewska

Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Dariusz Pawłyszcz

UZASADNIENIE

Powodowie S.M. i S.W. wniesli ostatecznie o zasądzenie od pozwanego Bank S.A. w W. (dalej: bank) kwot 117 707,29 zł oraz 64 904,05 franków szwajcarskich oraz o ustalenie, że zawarta przez nich z pozwanym bliżej określona umowa kredytu jest nieważna. Powodowie zgłosili również – nieistotne na obecnym etapie postępowania – żądanie ewentualne. Sąd Okręgowy w Warszawie uwzględnił żądanie ustalenia oraz – w przeważającej części – roszczenie o zapłatę, oddalając powództwo jedynie co do części odsetek.

Na skutek apelacji banku Sąd Apelacyjny w Warszawie zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo w zakresie części zasądzonych uprzednio odsetek; w pozostałym zakresie apelację oddalono. Sąd drugiej instancji ustalił przy tym za Sądem Okręgowym – w zakresie istotnym dla oceny skargi kasacyjnej – że 8 sierpnia 2008 r. powodowie zawarli z poprzednikiem prawnym pozwanego umowę kredytu w kwocie 500 000 zł, na 360 miesięcy.

W sprawie poczyniono szczegółowe ustalenia co do okoliczności zawarcia umowy oraz jej treści, w tym co do zawartego w kontrakcie mechanizmu powiązania wysokości świadczeń stron z walutą obcą. Przeliczenia związane z wykonywaniem umowy kredytu (stanowiące o istocie mechanizmu indeksacji) następować miały po kursach wynikających z tabeli kursowej, którą pozwany publikował na potrzeby wykonywania tego rodzaju umów – według kursu z dnia operacji.

Kredyt wypłacono w złotych (przeliczając je na franki szwajcarskie zgodnie z opisanym wyżej mechanizmem), a następnie powodowie spłacali raty przez uiszczanie na rzecz pozwanego w walucie polskiej kwot, które odpowiadały stosownej liczbie franków zgodnie z tabelami kursowymi publikowanymi przez bank. Następnie, 23 kwietnia 2012 r., strony zawarły aneks, na podstawie którego kolejne raty uiszczane były przez powodów bezpośrednio w walucie obcej – bez zastosowania mechanizmu przeliczeń. Kredytobiorcy uiścili na rzecz banku łącznie 117 707,29 zł oraz 64 904,05 franków szwajcarskich.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd drugiej instancji, podobnie jak wcześniej Sąd Okręgowy, ocenił, że zawarta przez strony umowa kredytu była nieważna. W konsekwencji kwoty, które powodowie świadczyli na rzecz banku tytułem spłaty kredytu, podlegały zwrotowi na podstawie art. 405 w zw. z art. 410 § 1 k.c.

Ocena o nieważności umowy związana była z przyjęciem przez Sąd Apelacyjny, że postanowienia umowne związane z indeksacją kredytu do kursu waluty obcej były niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. Bank zastrzegł bowiem na swą rzecz prawo do jednostronnego kształtowania wysokości świadczeń przez możliwość dowolnego kształtowania tabeli kursowej, na podstawie której ustalane było saldo zadłużenia i wysokość rat. Umowa stron nie wskazywała bowiem kryteriów i przesłanek sposobu ustalania treści tej tabeli, a powodowie nie mogli w jednoznaczny sposób ustalić, jak obliczane są wzajemne zobowiązania stron.

Wobec uznania, że postanowienia składające się na mechanizm indeksacji kredytu nie wiążą konsumentów, Sąd drugiej przeszedł do badania, czy po wyeliminowaniu ich z umowy kontrakt stron nadal nadawał się do wykonania. Oceniał przy tym, że tak nie było – co skutkowało przyjęciem, że umowa stron jest nieważna i uwzględnieniem żądania zwrotu kwot nienależnie świadczonych przez powodów na rzecz pozwanego.

Pozwany wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji, wskazując na naruszenie: w zarzutach (1), (2) i (3) – art. 385¹ § 1 k.c. (w różnych aspektach), (4) i (7) art. 385¹ § 1 i 2 k.c. (w dwóch różnych aspektach), (5) art. 65 § 1 i 2 oraz art. 56 k.c. w zw. z art. 41 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe stosowanym na zasadzie *analogii legis*, jak również art. 56 w zw. z art. 358 § 2 oraz art. 56 k.c. „w zw. ze wskazanymi w przypisie do tego punktu kilkudziesięcioma przepisami” (s. 3 skargi, przytaczanie wspomnianych przepisów należy uznać za zbędne), (6) art. 69 ust. 3 pr.bank. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c., (8) art. 358 § 2 w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c., (9) art. 385¹ § 1 i 2 k.c., (10) art. 410 § 1 i 2 w zw. z art. 405 k.c., a także (11) art. 156¹ i art. 156² w zw. z art. 212 § 2 k.p.c.

W ramach pierwszego zarzutu skarżący kwestionował łączną ocenę jako abuzywnych zawartych – w jego ocenie – w umowie klauzuli ryzyka walutowego oraz

klauzuli kursowej. Zdaniem skarżącego od samego mechanizmu indeksacji należy bowiem odróżnić stosowanie przy przeliczeniach tabeli kursowej banku związanych z wykonywaniem umowy. W drugim zarzucie zakwestionowany został abuzywny charakter klauzuli ryzyka walutowego, podobnie jak w trzecim, w którym wskazano, że postanowienie to nie powinno było podlegać badaniu, gdyż określa główny przedmiot świadczenia i zostało sformułowane w sposób jednoznaczny. W ramach zarzutu czwartego podano w wątpliwość dokonanie oceny możliwości dalszego związania stron umową po wyeliminowaniu z niej obu ww. klauzul – zdaniem skarżącego za niewiążącą powodów można było bowiem uznać co najwyżej klauzulę odnoszącą się do kursów walut.

Zarzuty od piątego do dziewiątego włącznie dotyczyły przyjęcia przez Sąd Apelacyjny, że na skutek uznania odesłania do tabeli kursowej banku w umowie stron powstała luka, która nie może być uzupełniona innym źródłem danych koniecznych do wykonywania umowy. W konsekwencji bank kwestionował również przyjęcie, że kontrakt stron nie może dalej obowiązywać. Zarzut dziesiąty stanowił wynik pozostałych zastrzeżeń skarżącego i sprowadzał się do stwierdzenia, że pozwany nie został bezpodstawnie wzbogacony kosztem powodów, gdyż ich świadczenia na rzecz banku nie były nienależne. Z kolei ostatnia z podstaw skargi odnosiła się do nieudzielenia powodom przez orzekające w sprawie Sądy informacji i pouczeń co do abuzywności postanowień umownych oraz skutków takiego stanu rzeczy, w tym informacji „o wszelkich możliwych konsekwencjach związanych z ewentualnym unieważnieniem” umowy kredytu, podczas gdy było to obowiązkiem obu Sądów i „poprzedzać powinno wyrażenie przez Powoda dobrowolnej i świadomej decyzji co do skorzystania z ochrony wynikającej” z dyrektywy 93/13 (s. 4 skargi).

W odpowiedzi na skargę powodowie wnieśli o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała oddaleniu.

Na wstępie należy wskazać, że zarzuty kasacyjne 1-4 oraz 5-9 tworzą dwie funkcjonalnie powiązane ze sobą grupy. W ramach pierwszej z nich bank dążył do wykazania, że samo powiązanie kredytu z walutą obcą należy oceniać przez pryzmat art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. odrębnie od postanowień przewidujących stosowanie na

potrzeby indeksacji kredytu tabeli kursowej opracowywanej jednostronnie przez pozwanego. W konsekwencji skarżący podnosił, że wyodrębniana przez niego w spornej umowie klauzula ryzyka walutowego nie jest niedozwolona, a dalsze związanie stron umową należałoby oceniać przy założeniu, że konsumenci nie są związani wyłącznie klauzulą kursową (odesłaniem do tabel kursowych banku). Z kolei w drugiej grupie zarzutów pozwany dąży do wykazania, że abuzywna klauzula kursowa może zostać zastąpiona innym źródłem danych potrzebnych do obliczania wysokości świadczeń stron. Tym samym obie grupy zarzutów rozpatrywane łącznie stanowią wyraz stanowiska banku o tym, że łącząca strony umowa może być nadal wykonywana, wobec czego stwierdzenie jej nieważności (a w konsekwencji: zasądzenie zwrotu świadczeń nienależnych) było niezasadne.

Powyższe kwestie zostały już jednak ocenione odmiennie od stanowiska skarżącego w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. W orzeczeniu tym stwierdzono, iż w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (punkt 1) oraz że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie (punkt 2). Sąd Najwyższy w obecnym składzie nie znajduje podstaw do podjęcia działań unormowanych w art. 88 § 1 u.s.n., wobec czego pozostaje związany stanowiskiem wyrażonym w uchwale (zob. wyrok SN z 21 listopada 2024 r., II CSKP 1088/24).

W konsekwencji należało przyjąć, że zarzuty 1-4 – nawet gdyby okazały się trafne – nie prowadziłyby do zmiany zaskarżonego wyroku. Pozwany nie kwestionuje obecnie (w istocie oczywistej) abuzywności tej części umowy stron, którą bank nazywa klauzulą kursową. Stoi on jedynie na stanowisku, że niedozwolony charakter tego postanowienia nie powoduje, że tak samo należy ocenić klauzulę ryzyka walutowego. W świetle cytowanej uchwały należy jednak przyjąć, odmiennie od założeń skarżącego, że kwestia wyróżnienia wskazanych klauzul pozostaje bez

znaczenia dla oceny prawnej, gdyż niemożliwość ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej powoduje, iż kontrakt nie nadaje się do wykonania.

Jedynie na marginesie wypada przy tym zauważyć, że *in abstracto* skarżący ma rację, że termin „postanowienie umowy” nie może być pojmowany jako równoznaczny z wyodrębnioną graficznie jednostką redakcyjną tekstu kontraktu albo ze zdaniem w sensie gramatycznym, gdyż przedmiotem badania z perspektywy art. 385¹ § 1 zd. 1 k.p.c. jest mający samodzielne znaczenie normotwórcze fragment umowy – niezależnie od tego, czy stanowi on wyodrębnioną graficznie i gramatycznie całość, czy fragment większej jednostki redakcyjnej (np. paragrafu, punktu lub zdania) albo daje się wywieść w drodze wykładni z szeregu wyodrębnionych elementów lub zdań (zob. wyrok SN z 6 grudnia 2024 r., II CSKP 132/23, i przywołane tam orzecznictwo). Nie ma to jednak znaczenia dla kierunku rozstrzygnięcia sprawy, gdyż także wyodrębnienie klauzuli kursowej i uznanie, że tylko ona ma charakter niedozwolony, prowadzi do wniosku, że umowa stron nie nadaje się do wykonywania.

Rzecz również w tym, że w świetle powyższej uchwały postanowienia spornej umowy kredytu zawierające odesłanie do tabeli kursowej banku nie podlegają – wbrew stanowisku skarżącego – substytucji innym źródłem danych niezbędnych do wykonania umowy. W efekcie natomiast trzeba uznać, że kontrakt ten nie wiąże stron także w pozostałym zakresie. Ostatecznie bowiem niedozwolony charakter klauzuli kursowej (przy korzystnym dla pozwanego założeniu, że daje się ona w spornym kontrakcie wyodrębnić) powoduje, iż w umowie powstaje luka, której zgodnie z punktem 1 cytowanej wyżej uchwały nie da się uzupełnić, a która jednocześnie, stosownie do punktu 2 tej uchwały, powoduje, że umowa nie wiąże stron także w pozostałym zakresie.

Wobec powyższego nietrafny okazał się także zarzut naruszenia przepisów dotyczących bezpodstawnego wzbogacenia i świadczenia nienależnego. Ten fragment argumentacji przedstawionej przez skarżącego nie miał bowiem samodzielnego znaczenia w tym sensie, że stanowił jedynie zwieńczenie postawionej wcześniej tezy, iż sporna umowa nie jest nieważna. W świetle niezakwestionowanej skutecznie oceny o nieważności kontraktu jest bowiem

oczywiste, że powodowie spełniali na rzecz banku świadczenia nienależne oraz że mają oni roszczenie o zwrot tych świadczeń. Artykuły 405, 410 i 411 k.c. odnoszą się do kwestii obowiązku zwrotu świadczeń spełnionych w wykonaniu nieważnej umowy. Spór stron dotyczył tego zagadnienia, a nie oceny, czy i jakie świadczenia mogą na podstawie innych przepisów przysługiwać stronom w związku z nieważnością umowy kredytu.

Do uwzględnienia skargi kasacyjnej nie mogła również prowadzić podstawa kasacyjna w postaci naruszenia przepisów postępowania. Została ona bowiem nieprawidłowo skonstruowana, a nadto wyrasta z nietrafnych założeń co do treści prawa materialnego.

W pierwszej kolejności wypada zauważyć, że art. 212 § 2 k.p.c. nie ma samodzielnego zastosowania w postępowaniu apelacyjnym. Sąd drugiej instancji nie mógł zatem naruszyć tego unormowania. Reguluje ono postępowanie przed sądem pierwszej instancji, a w postępowaniu odwoławczym stosowane jest – jedynie odpowiednio – na podstawie art. 391 § 1 zd. 1 k.p.c., którego nie wskazano wśród podstaw skargi.

Zasadnicze znaczenie ma natomiast okoliczność, że skarżący nietrafnie zakłada, iż dla uwzględnienia powództwa w niniejszej sprawie konieczne było udzielenie powodom jakichś informacji lub pouczeń. Wypada przypomnieć, że sporna umowa, z uwagi na jej wadliwość, była nieważna *ex tunc* i *ex lege*, a powodowie dążyli jedynie do ustalenia tego stanu oraz realizacji przysługujących w związku z nim uprawnień. Specyfika sankcji z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. oraz prokonsumencki charakter dyrektywy 93/13 powodują wprawdzie, że powodowie mogliby wyrazić zgodę na związanie ich postanowieniem niedozwolonym, gdyby uznali, że jest to rozwiązanie mniej dla nich niekorzystne niż stan niezwiązania stron kontraktem (zob. szerzej wyrok SN z 16 listopada 2023 r., II CSKP 1182/23), jednak zasadniczo skutki wynikające z przepisów implementujących dyrektywę 93/13 powstają z mocy prawa.

Co się z kolei tyczy rzekomego obowiązku odbierania od konsumentów oświadczeń, które miałyby polegać na ponownym poparciu zgłoszonego wcześniej żądania, to w wyroku TSUE z 7 grudnia 2023 r., C-140/22, SM i KM przeciwko mBank

S.A., orzeczono, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż w kontekście uznania w całości nieważności umowy kredytu hipotecznego zawartej przez instytucję bankową z konsumentem ze względu na to, iż umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego nie może ona dalej obowiązywać, stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej dyrektywy, jest uzależnione od złożenia przez tego konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym twierdzi on, po pierwsze, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego warunku, po drugie, że jest świadomy z jednej strony faktu, że nieważność wspomnianego warunku pociąga za sobą nieważność wspomnianej umowy, a z drugiej – konsekwencji tego uznania nieważności, i po trzecie, że wyraża zgodę na uznanie tej umowy za nieważną.

W świetle powyższego stanowiska należy przyjąć, że zgłoszone w sprawie roszczenie mogło być skutecznie dochodzone bez składania przez konsumentów oświadczeń opisanych przez bank. Z kolei w podnoszonej przez skarżącego kwestii (nie)poinformowania powodów o „wszelkich możliwych konsekwencjach związanych z ewentualnym unieważnieniem Umowy kredytu”, utożsamianych z zapłatą wynagrodzenia za usługę finansową, wypada zauważyć, że w wyroku TSUE z 15 czerwca 2023 r., C-520/21, A.S. przeciwko Bankowi M. S.A., stwierdzono, że w kontekście uznania umowy kredytu hipotecznego za nieważną w całości ze względu na to, że nie może ona dalej obowiązywać po usunięciu z niej nieuczciwych warunków, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą instytucja kredytowa ma prawo żądać od konsumenta rekompensaty wykraczającej poza zwrot kapitału wypłaconego z tytułu wykonania tej umowy oraz poza zapłatę ustawowych odsetek za zwłokę od dnia wezwania do zapłaty. Ponadto żaden przepis prawa nie zobowiązywał Sądu Apelacyjnego do dokonania takiego pouczenia, a skarżący nie wyjaśnił, w jaki sposób ewentualne naruszenie obowiązku pouczenia miałyby przełożyć się na wynik sprawy.

O kosztach orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy (art. 98 k.p.c.), ich wysokość ustalając na podstawie § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4

pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzeczono jak w sentencji wyroku.

Beata Janiszewska

Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Dariusz Pawłyszcz

[J.T.]

[r.g.]